

Intensivvårdspersonalen: ofrivilliga hjältar i medierna?

**Ellinor Ekdahl, Dennis Morton
och Embla Starke Sundén***

Intensivvårdspersonalen kastades in i en krissituation under våren 2020 och fick snabbt allmänhetens ögon på sig. Det var krävande att hantera en outforskad sjukdom som vände upp och ner på sjukvården samtidigt som yrkesgruppen var i ett helt nytt medialt fokus.

Vad händer när ens yrkesgrupp plötsligt hamnar på förstasidorna?

Genom intervjuer har vi fått insyn i intensivvårdspersonalens upplevelser av medierapporteringen om intensivvården under pandemin. Intensivvårdspersonalen fick i kvalitativa intervjuer resonera kring hur deras yrken presenterats i medier. Flera menar att intensivvården skildrades felaktigt medan andra anser att det snarare var fokus som var felriktat. Ett exempel är att många medverkande upplevde att medier porträtterade intensivvårdspersonalen som samhällets hjältar. Det ledde i sin tur till att fokus riktades dit det

* Ellinor Ekdahl, Dennis Morton och Embla Starke Sundén studerar på journalistprogrammet vid JMG, Göteborgs universitet.

inte hörde hemma. Trots att synliggörandet och uppskattningen kändes bra för intensivvårdspersonalen så fanns det förhoppningar om att problemen med deras arbetsmiljö skulle ha fått mer plats på agendan.

För denna studie intervjuades under hösten 2020 tio personer för att ge en detaljerad bild av hur nyhetsrapporteringen upplevdes. De medverkande, varav tre undersköterskor, fyra sjuksköterskor och tre läkare, arbetade på olika intensivvårdsavdelningar på sjukhus i regioner runt om i Sverige. Alla arbetade patientnära med personer som hade covid-19. De arbetade i olika regioner, vilket i sig gör att deras upplevelser kan skilja sig åt. Arbetsbelastningen kan exempelvis ha varierat och det kan ha påverkat hur de uppfattat rapporteringen.

De medverkande upplevde att mediernas rapportering stämde överens med deras bild av intensivvården. Framför allt har deras tunga arbetsbelastning tagits upp i rapporteringen. Det finns dock de som känner att mediernas rapportering ofta utgått från hur det sett ut i Sverige överlag. En medverkande upplevde att medierna under en tidsperiod förmedlade att situationen på intensivvårdsavdelningarna höll på att lugna ner sig. Intensivvårdsavdelningen han arbetade på stod där emot i lågor. Det kan förklara varför de medverkande anser viss rapportering missvisande, på det sätt att den inte liknar situationen på deras egen arbetsplats.

Det rådde delade uppfattningar om vem eller vilka som har representerats i rapporteringen under covid-19. En av läkarna ansåg att det framför allt var epidemiologer och infektionsläkare som intervjuats i samband med covid-19 och intensivvården. Uppfatt-

ningen var den motsatta hos en annan läkare. Enligt honom hade medier visat en mer mångsidig bild än i tidigare rapportering om sjukvård. Han ansåg att det varit undersköterskor och sjuksköterskor som dragit det tyngsta lasset i vården under covid-19. Det var därför rimligt att de fick uttala sig i medier.

(...) De jobbar närmare patienterna i intensivvårdandet, spenderar mer tid i skyddsmask (...) så där tycker jag medier har varit duktiga på att lyfta fram ... att inte gå till verksamhetschefen eller överläkaren eller klinikchefen på sjukhuset utan man har pratat *om* och *med* sköterskor ganska mycket. (Läkare 2)

Samhällets hjältar

Intensivvårdspersonalen kom att målas upp som samhällets hjältar i en del reportage. Hur väl samhället skulle klara av pandemin stod och föll med deras arbete. Många av reportagen var utformade som en hyllning till intensivvården, vilket skapade en slags ”hjaltebild”. Att bli porträtterad som en hjälte är ärofullt och smickrande. Det upplevde även den intensivvårdspersonal vi mötte i samband med vår studie.

De tog dock avstånd från hjältebilden då den upplevdes något klyschig. Bilden var något som de stundtals hade svårt att relatera till. De ansåg att det ibland blev viktigare att skapa en dramaturgisk spänning än att skildra verkligheten.

(...) Ett exempel är när man klappade för vårdpersonalen, jag blir bara matt liksom ... aa vad fint att ni står

på balkongen och klappar ... att det dras igång värsta reportagen om det liksom, istället för att fokusera på hur ska vi kunna hjälpa varandra i samhället och vårdpersonalen för att minska smittspridningen eller öka kunskapen om covid-19. Aa jag vet inte, det blir lite fel fokus ibland. (Sjuksköterska 1)

Intensivvårdspersonalen var av uppfattningen att hjältebilden inte bidrog med kunskap till allmänheten. De medverkande tyckte i många fall att rapporteringen endast ledde till uppseendeväckande berättelser även om de inte helt saknade substans eller grund. En återkommande uppfattning bland de intervjuade var dock att rapporteringen som visar en hjältebild riskerar att förstärka det sensationella på ett sådant sätt att det väsentliga hamnar i skymundan. Det väsentliga kan exempelvis i dessa fall anses vara intensivvårdspersonalens arbetsförhållanden.

”Det är inte ett ämne som gör sig väl i media”

Flera ur intensivvårdspersonalen ansåg att mediernas rapportering om covid-19 och intensivvården visat upp en felaktig bild av vad intensivvård innebär och *vem* intensivvård är till för. Bilden blev något missvisande när det enbart skrevs om mängden platser och respiratorer på en avdelning. En medverkande ansåg att det fanns en uppfattning bland många utanför sjukvården att intensivvård innebär *mer* vård. I själva verket innebär det en helt annan typ av vård rent *medicinskt*. Enligt honom var problemet att det ofta saknades nödvändig information om vad för resurser som

krävs för att erbjuda intensivvård. Det krävs till exempel mer intensivvårdspersonal än vad som framgår i rapporteringen.

(...) när medier skriver saker så blir det ofta så grova för-
enklingar att det tappar liksom ... substansen. Dess kärna
försvinner för att det är så mycket förenkling. (...) läsarna
är inte heller insatta så ska man hålla det på den nivån
som läsarna tycker är intressant ... då blir det ju så. Det
är inte ett ämne som gör sig väl i media. Medicinsk forsk-
ning är ju ... tråkig. (Läkare 2)

De medverkande tror inte det är journalistens avsikt att
rapportera felaktigt. De har förståelse för att journa-
listen ska redogöra för vad intensivvård innebär på ett
begripligt sätt, vilket kan bli svårt när det är ett så pass
komplext ämne. Konsekvensen kan bli att viktig infor-
mation som hade kunnat ge en klarare bild uteblir.

Förändrade medievanor

När trycket på landets intensivvårdsavdelningar var
som högst ledde mediernas intensiva rapportering till
att en del av de intervjuade valde att undvika nyheter.
Det beslutet förklarades många gånger som ett resul-
tat av att kombinera för många intryck på arbetstid
med nyhetskonsumtion. Det blev nödvändigt att avstå
nyheter för att kunna prestera under arbetstid. Det
blev helt enkelt för mycket.

Den där tiden är lite mörk faktiskt. Man, eller jag, jag
hade nog faktiskt inte teven och så på faktiskt för man

orkade inte, man var så inne i sin egen bubbla. Så man lyssnade faktiskt inte mer annat än att ”oj vad det sprids”. Jag orkade inte ta in allt riktigt, jag hade nog med det vi hade. (Undersköterska 2)

Några av de medverkande säger att de undviker nyhetsrapporteringen för att klara av sin arbetssituation. De förklarar att det är nödvändigt för att orka med att arbeta under pandemin.

För en av sjuksköterskorna hade pandemin en motsatt inverkan på nyhetskonsumtionen. Hon valde att följa rapporteringen för att få information om hur sjukdomsutvecklingen såg ut i världen.

(...) Jag vill veta liksom. Jag tycker om att vara med och utveckla och förbättra och gör man ju bäst om man är lite påläst. Gärna omvärldsanalyser liksom, att man hör hur andra har det och så. (Sjuksköterska 2)

Journalistens uppgift

Studiens resultat visar att det som publicerats under covid-19 påverkat dem som varit i fokus. För journalisten kan det därför vara viktigt att inför framtiden reflektera över hur man framställer en yrkesgrupp under en kris.

Man kan fråga sig varför medier målade upp en hjältebild av intensivvårdspersonalen. Det är endast vårdarbetare som kan behandla covid-19, vilket kan ha påverkat valet av gestaltning. De blev hjältar då de förväntades vara tillgängliga för allmänheten och arbeta under näst intill övermänskliga förhållanden.

Det kanske var enkelt för journalister att sätta en hjältestämpel på dem som behandlade sjukdomen. Å andra sidan kan journalister tänkas ha producerat hjältereportage i syfte att öka allmänhetens engagemang. Sensationella nyheter tenderar att locka till läsning och är därför attraktiva för medier att publicera. (Strömbäck, 2019) Var det stundtals viktigare att ta hänsyn till nyhetvärderingen än att porträttera en verklig, ibland färglös, bild av intensivvården?

Medier kan tänkas ha bidragit med känslargument när de publicerade reportage med intensivvårdspersonal som vädjande höll upp skyltar som uppmanade allmänheten att stanna hemma. Hur medier gestaltar ett skeende kan påverka hur allmänheten uppfattar samma skeende, i det här fallet covid-19. (Tuchman, 1978)

Den uppfattning intensivvårdspersonalen har vad gäller ett felriktat fokus kan analyseras i relation till *hur* medierna rapporterar. Mediernas rapportering under året har delvis varit av kvantitativ karaktär, i form av kurvor och diagram. För att visa upp en övergripande bild är det nödvändigt med en kvantitativ rapportering. De medverkande efterlyser nyansering i rapporteringen, vilket är svårare att få fram med hjälp av siffror.

Som tidigare nämnts upplevde intensivvårdspersonalen i studien att medier i sin publicering visade en bristande kunskap om vad intensivvård innebär. Medier spelar en stor roll för samhällets förståelse och agerande under en pandemi. Jenny Wiik skriver om en studie från 2018 som undersökte journalistkåren i Sve-

rige. Att kunna ”förklara komplicerade förhållanden för publiken” är en av de funktioner som anses vara viktigast för en journalist.

Kapitlet sammanfattar en kandidatuppsats som kan hämtas på följande adress:

<http://hdl.handle.net/2077/67562>

Referenser

- Ekdahl, Ellinor och Morton, Dennis och Starke Sundén, Embla. (2021). *Att stå i medias fokus – en kvalitativ intervjustudie om medias bevakning av intensivvården under covid-19*. (Kandidatuppsats). Göteborg: Göteborgs universitet.
- Strömbäck, Jesper. (2019). Journalistikens nyhetsurval och nyhetsvärderingar. I Michael Karlsson och Jesper Strömbäck (red.), *Handbok i journalistikforskning* (s. 171–183). Lund: Studentlitteratur.
- Tuchman, Gaye. (1978). *Making News: A study of the construction of reality*. New York: Free press.
- Wiik, Jenny. (2019). Den svenska journalistkåren. I Michael Karlsson och Jesper Strömbäck (red.), *Handbok i journalistikforskning* (s. 131–141). Lund: Studentlitteratur.